

Servei d'Arqueologia
de la
Generalitat de Catalunya

**BARRI ANTIC
(SANT BOI DE LLOBREGAT)**

**C/LA PAU
Gener del 2000**

RASA AIGUA

Memòria del seguiment arqueològic

**Jordina Sales Carbonell
ARQUEÒLOGA**



ÍNDEX

1-INTRODUCCIÓ	3
2-CONTEXT HISTÒRIC	4
3-MEDI GEOGRÀFIC	6
4-METODOLOGIA EMPRADA, TREBALLS REALITZATS I OBJECTIUS.....	8
5-CONCLUSIONS: ESTRATIGRAFIA I IDENTIFICACIÓ DE LES ESTRUCTURES	9
6-BIBLIOGRAFIA	11
-ANNEXOS	
-DOCUMENTACIÓ GRÀFICA	13
-DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	18
-MATERIALS ARQUEOLÒGICS	20

1-INTRODUCCIÓ

Entre els dies 24 i 26 de gener del 2000 l'empresa ACSA S.A., subsidiària de SOCIETAT GENERAL D'AIGÜES DE BARCELONA S.A., va procedir a l'obertura d'una rasa per a la instal·lació de serveis al C/La Pau, dins el barri antic del municipi de Sant Boi de Llobregat. Degut a la inclusió d'aquest carrer dins de la zona d'expectativa arqueològica del Catàleg i Pla Especial de Protecció i Rehabilitació del Patrimoni Arquitectònic i del Pla Especial de Protecció del Barri Antic de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, es va procedir a efectuar el seguiment arqueològic de l'extracció de terres de la rasa.

El carrer afectat limita pel nord amb l'església de Sant Baldiri i baixa fins a la plaça on s'ubica actualment l'ajuntament de la vila. A més, el carrer de la Pau forma part del turó que domina estratègicament el delta, format per al·luvions del riu Llobregat.

El finançament de la intervenció arqueològica ha anat a càrrec de l'empresa SOCIETAT GENERAL D'AIGÜES DE BARCELONA S.A., responsable de les obres d'instal·lació de la canalització d'aigua. Els treballs arqueològics han estat gestionats i coordinats pel Servei de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, amb el corresponent permís del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. El seguiment arqueològic s'ha encarregat a l'empresa d'arqueologia ARQUEOCAT S.L., sota la direcció de la sotasignat.

2-CONTEXT HISTÒRIC¹

La partida coneguda com L'Alou -dins la qual s'ubica el carrer de La Pau- va dependre, desde l'Edat Mitjana i fins ben entrat el segle XIX, de la Casa del Puig, nom del castell de Sant Boi que apareix documentat a partir del segle IX.

El castell de Sant Boi té un gran valor estratègic, ja que controla l'estuari i l'entrada al riu Llobregat. De la mateixa manera controla el nus de comunicacions que parteix de la vila un cop s'atravessa el pas del Llobregat venint de Barcelona.

La presència de restes arqueològiques al carrer de La Pau ja ha estat documentada en ocasions anteriors. Serra Ràfols (1960) i Martí Vila (1979) foren els primers en observar elements arquitectònics romans i medievals a la façana nord de l'església de Sant Baldiri. Aquests eren: un paviment d'*opus signinum*, que aflorava sota el basament del campanar i restes d'uns arrebossats. Els arcs medievals inclosos dins el parament de la façana nord indicaven el reaprofitament d'antigues estructures medievals com a cimentació del temple neoclàssic.

L'any 1984 F. Puig, N. Molist i R. Melià realitzaren una intervenció arqueològica en extensió de la pràctica totalitat del carrer. Aquests treballs corroboraren l'existència de restes arqueològiques al subsòl del carrer i es posà de manifest l'existència de quatre grans fases evolutives en l'ocupació d'aquest carrer.

La primera de les fases correspon a època romana i es construeix un gran dipòsit per emmagatzemar aigua. En època medieval es reutilitza el mateix edifici adaptat a les funcions de temple, funcions que conservarà durant segles amb successives remodelacions. Segles després, l'edifici fou enderrocat

¹ Les dades d'aquest capítol s'han extret de BARREDA, 1998:5 i SUBIRANAS, 1999: 2-3.

i el solar es convertí en cementiri. L'última gran fase la protagonitza el trasllat del cementiri i la conversió del solar en l'actual carrer de la Pau.

A partir d'aquestes grans fases es puntualitzà la cronologia i s'establí la següent evolució cronològica:

Fase 1. Fundacional. Romana. S. I-IV

Fase 2. Reconversió fundacional. Baix Imperi - segle XI

Fase 3. Remodelació. Inicis segle XII-XV

Fase 4. Ampliació. S.XV-XVI

Fase 5. Ampliació i degradació. S. XVI-XVII

Fase 6. Abandó. Segle XVIII²

² PUIG - MOLIST - MELIAN, 1989.

3-MEDI GEOGRÀFIC

SITUACIÓ: els límits del terme municipal de Sant Boi de Llobregat queden definits per les coordenades UTM: (Y: 416'350, X: 4.571.100) i (Y: 423.050, X: 4.5749.350).

LITOLOGIA: Llims amb crostes i argiles del quaternari antic. Entre les pissarres i els materials deltaics i fluvials es troba una acumulació de materials fins atribuïble a temps quaternaris antics. Essencialment està composta per llims, part dels quals són d'origen eòlic, amb nòduls i crostes calcàries. Aquesta formació és característica del Pla de Barcelona i s'hi ha reconegut tres cicles sedimentaris sobreposats³.

TOPOGRAFIA: el barri antic i el Puig del Castell en general, es troben molt a prop del riu Llobregat. El carrer de La Pau es troba a la vessant del turó del castell, al costat de l'església i encara dins del nucli antic.

SÒL: originàriament corresponia al sòl de muntanya complex de paleoxerals i xerothens típics. Sòls de moderadament profunds a profunds, amb textura mitjana al llarg de tot el perfil. Sòls ben drenats. Ocupen les parts baixes dels vessants de la muntanya⁴.

³ *Ibid.*: 144

⁴

DOCUMENTACIÓ ARQUEOLÒGICA

4-METODOLOGIA EMPRADA, TREBALLS REALITZATS I OBJECTIUS

En base als antecedents descrits, els objectius del seguiment es centraven en l'observació de l'extracció de terres i del subsòl afectat per tal de certificar la continuïtat de les restes arqueològiques abans descrites i en el cas d'existir-ne procedir al seu estudi i documentació amb metodologia arqueològica.

El seguiment arqueològic realitzat, per tant, coincideix amb la totalitat del recorregut de la rasa que, amb un total de 30 m de llargada, s'estén des de la finca nº7 del carrer de La Pau fins arribar al carrer Joan Bardina i torçant 1'30 m cap a la dreta d'aquest carrer. El seguiment es programà a partir del mateix moment en que l'empresa subsidiària ACSA SA inicià la rasa per a l'instal·lació de tubs d'aigua.

L'amplada de la rasa era de 45 cm d'amplada i la profunditat mitjana va ser de 60 cm.

El registre estratigràfic de la rasa s'inicià a partir del número 100, amb la previsió de que, en cas d'existir estratigrafia arqueològica, es pogués continuar correlativament a partir d'aquesta numeració.

5-CONCLUSIONS: ESTRATIGRAFIA I IDENTIFICACIÓ DE LES ESTRUCTURES

El seguiment arqueològic realitzat durant les obres de canalització de l'aigua ha posat de manifest que en el tram estudiat no es conserven restes arqueològiques d'entitat, tal com les trobades al costat de l'església de Sant Baldiri. Si que s'han observat, però, indicis d'ocupació a la zona que passem a descriure.

L'estratigrafia era molt senzilla i estava formada per dos nivells: un de terra marronosa (U.E. 100), molt solta, producte d'un reompliment d'origen indeterminat; entre aquesta terra es localitzà el material arqueològic, fragmentat i descontextualitzat, datable entre els segles XVII i XIX. Un segon nivell (U.E. 101) constava d'arenas amb còdols de riu, localitzat a la part més baixa del carrer. Això és lògic si es té en compte que la zona havia estat, antigament, el llit del riu.

Entre les finques número 5 i 7 van aparèixer estrats de pissarres o licorelles a 40 cm de profunditat respecte al nivell actual del sòl.

Davant de la finca número 1 del carrer de la Pau, es va poder documentar una volta formada per peces ceràmiques de 16 x 16 x 5 cm. Aquest tipus de volta va ser molt corrent a Sant Boi durant segle passat, per tal de no haver d'aprofundir en la fonamentació durant la construcció de les cases.

Es van documentar també restes de canalitzacions antigues de ceràmica, algunes encara en ús, tant en el reompliment (U.E. 100) com *in situ*.

A l'extrem de la rasa situat a la part més alta del carrer, entre les finques número 7 i número 9, va aparèixer un gran bloc de pedra de quars a uns 20 cm de la superfície actual. Feia 50 x 40 x 30 cm i va aparèixer aïllada i solta, fet que dificulta la seva interpretació.

Destaca la troballa, a 20 cm del nivell actual del carrer, d'una argolla de ferro fixada a la paret del sector afectat del carrer Joan Bardina. Sabem que en aquest punt, avui ocupat per la casa de tapes Lizaran, va haver-hi durant el segle XIX una taberna anomenada "Cal Peret"⁵. Cal interpretar aquesta argolla com un element per a la fixació dels èquids, però allò més signicatiu de la troballa és que ens està assenyalant que la edificació actualment visible es va construir aprofitant la paret de façana de l'antiga taberna i que, amb tota seguretat, el sòl del carrer durant el segle XIX era aproximadament un metre més baix, si tenim en compte que aquest tipus d'argolles es fixaven a l'alçada de la cintura d'una persona adulta.

En resum, les restes documentades durant el seguiment de les rases de canalització de l'aigua posen de manifest la ocupació de la zona durant els segles XVII-XIX i fins a l'actualitat.

⁵ BADOSA, 1957: 4.

7-BIBLIOGRAFIA

BADOSA, Joan, 1957

"El Pucumú", *Vida Samboyana*, Sant Boi de Llobregat, Novembre de 1957, p. 4.

BARREDA, M^a Lledó, 1990

El poblament ibèric i romà de Sant Boi de Llobregat, Memòria de Llicenciatura, Universitat de Barcelona.

BARREDA, M^a Lledó, 1998

Barri antic. C/Alou, 1998. Rasa Gas Natural. Memòria d'excavació, inèdita.

PUIG, F. - MOLIST, N. - MELIAN, R., 1989

"El carrer de la Pau de Sant Boi de Llobregat. L'evolució històrica d'un edifici", *I Jornades Arqueològiques del Baix Llobregat*, Castelldefels, p. 443-457.

SUBIRANAS, Carme, 1999

Barri antic. C/De la Pau, 1999. Rasa Gas Natural. Memòria d'excavació arqueològica, inèdita.

ANNEXOS

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

INVENTARI DE FOTOGRAFIES

- 1- Argolla de ferro de l'antiga taberna de Cal Peret, actual Lizaran.
- 2- Volta de descàrrega del segle XIX, a la fonamentació d'una de les cases.
- 3- Vista d'antigues clavegueres.
- 4- Bloc de aïllat de quars
- 5- Restes del sistema de desguàs antic, en una de les parets de les cases.



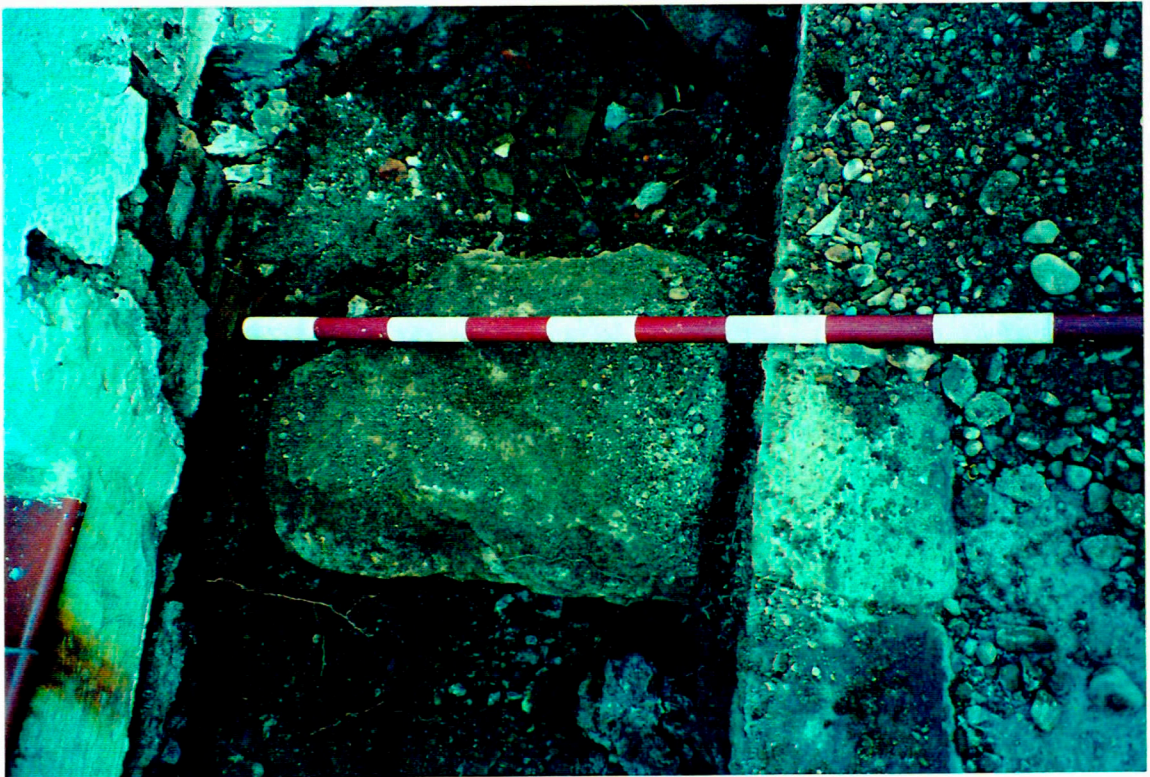
1



2



3



4



5

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA



MATERIALS ARQUEOLÒGICS

Inventari de material arqueològic

"A" - Materials ceràmics (1 - 999)

1 - 100 - Ceràmica d'èpoques diverses

- 1 - Indeterminades
- 2 - Comuna oxidada a mà
- 3 - Comuna reduïda a mà
- 4 - Comuna oxidada a torn
- 5 - Comuna reduïda a torn
- 6 - Escòria de ceràmica
- 7 -
- 8 -
- 9 -
- 10 -
- 11 - Terracuites

.....

101 - 500 - Món Clàssic

- 101 - Bucchero nero
- 102 - Copes jòniques
- 103 - Àtica de figures negres
- 104 - Àtica de figures vermelles
- 105 - Àtica de vernís negre
- 106 - Grega d'occident
- 107 - Taller de petites estampilles
- 108 - Nikia - Ion
- 109 - Taller de pateres amb 3 palmetes radials
- 110 - Precampanianes indeterminades
- 111 - Campaniana A
- 112 - Campaniana A Tardana
- 113 - Campaniana B
- 114 - Campaniana B-òide
- 115 - Campaniana C
- 116 - Campaniana tipus emporità
- 117 - Produccions etrusques vernís negre
- 118 - Produccions púniques vernís negre
- 119 - Vernís negre indeterminat
- 120 - Imitacions campanina
- 121
- 122
- 123

.....

- 153 - Presigil.lates
- 154 - T.S. Aretina
- 155 - Imitació Aretina vernís negre
- 156 - Imitació aretina roig coral
- 157 - T.S. Nord-Itàlica i puteolana
- 158 - T.S. Tardo-Itàlica
- 159 - T.S. Sudgàl.lica
- 160 - T.S. Harmorata
- 161 - T.S. Hispànica
- 162 - T.S. Hispànica Tardana

- 163 - T.S. Africana A1
- 164 - T.S. Africana A2
- 165 - T.S. Africana A/D
- 166 - T.S. Africana A/C
- 167 - T.S. Africana C
- 168 - T.S. Africana D
- 169 - T.S. Africana A
- 170 - Imitació de T.S. Hispànica
- 171 - T.S. Africana indeterminada
- 172 - T.S. Itàlica

173

174

175

176

- 177 - T.S. Clara B
- 178 - T.S. Lucente
- 179 - T.S. Paleocristiana grisa
- 180 - T.S. Paleocristiana ataronjada
- 181 - T.S. Indeterminada
- 182 - Late Roman C
- 183 - Produccions Orientals
- 184
- 185
- 186
- 187

.....

- 203 - Parets fines tardo republicanes
- 204 - Ceràmica d'Aco
- 205 - Parets fines amb engalba
- 206 - Parets fines olofolla d'ou
- 207 - Parets fines Alt-imperials
- 208 - Parets fines de la bètica
- 209 - Parets fines indeterminades
- 210 - Imitació de parets fines
- 211

...

- 220 - Llànties greges vernís negre
- 221 - Llànties republicanes vernís negre
- 222 - Llànties de volutes
- 224 - Llànties de disc
- 225 - Llànties de canal
- 226 - Llànties africanes ARS
- 227 - Llànties africanes paleocristianes
- 228 - Altres tipus de llànties
- 229 - Llànties indeterminades
- 230 - Cresol
- 231 - Llànties de bec rodó
- 232

...

- 236 - Oxidada emporitana
- 237 - Gris costa catalana
- 238 - Comuna oxidada a torn ibèrica
- 239 - Comuna púnico - ebussitana
- 240

- 241 - Ceràmica ibèrica pintada
- 242 - Ceràmica comuna engalba blanca
- 243 - Ceràmica comuna engalba negra
- 244 - Ceràmica comuna engalba vermella
- 245 - Ceràmica comuna itàlica
- 246 - Engalba interna roig pompejà
- 247 - Ceràmica de cuina africana
- 248 - Comuna oxidada romana
- 249 - Comuna reduïda romana
- 250 - Comuna africana amb engalba
- 251

...

- 255 - Ànfora massaliota
- 256 - Ànfora fenícia - púnica
- 257 - Ànfora púnico/ebussitana
- 258 - Ànfora ibèrica
- 259 - Ànfora greco - itàlica
- 260 - Ànfora itàlica
- 261 - Ànfora tarraconense
- 262 - Ànfora bètica
- 263 - Ànfora africana alt-imperial
- 264 - Ànfora africana baix-imperial
- 265 - Ànfora oriental alt-imperial
- 266 - Ànfora oriental baix-imperial
- 267 - Ànfora hispànica baix-imperial
- 268 - Ànfores indeterminades
- 269 *Ànfora Lusitana*

...

- 274 - Dollia
- 275 - Unguentaris
- 276 - Pondus
- 277 - Fusaioles
- 278 - Pes de teles (arrodonit)
- 279 - Morter
- 280

...

501 - 700 Món Medieval i modern

- 501 - Pisa blanca
- 502 - Pisa decorada
- 503 - Porcellana
- 504 - Vidrada blanca
- 505 - Vidrada blanca i blava
- 506 - Vidrada blanca i blava i manganés
- 507 - Vidrada blanca i policroma
- 508 - Vidrada blanca i reflex metàl·lic
- 509 - Vidrada blanca i reflex metàl·lic i blau
- 510 - Vidrada blanca i reflex metàl·lic i policroma
- 511 - Vidrada blanca i verd i manganés
- 512 - Vidrada blanca i verd
- 513 - Vidrada blanca i manganés
- 514 - Vidrada melada
- 515 - Vidrada melada amb decoració

- 516 - Vidrada marró
- 517 - Vidrada verd fosc
- 518 - Vidrada verd clar
- 519 - Vidrada transparent
- 520 - Vidrada groga
- 521 - Gris medieval
- 522 - Bescuitada medieval
- 523 - Vidrada indeterminada
- 524 - Vidrada policroma
- 525 - Vidrada marró i groc
- 526 - Vidrada Importació

...

- 600 - Comuna contemporània/^{moderna}
- 601 - Vidrada contemporània
- 602 - Vidrada policroma contemporània

...

- 700 - Picman
- 701 - Cartotxa

("B") Materials Metàl·lics (1- 999)

- 1 - Indeterminats
- 2 - Bronze
- 3 - Escòria de bronze
- 4 - Monedes de bronze
- 5 - Ferro
- 6 - Escòria de ferro
- 7 - Argent
- 8 - Escòria d'argent
- 9 - Monedes d'argent
- 10 - Or
- 11 - Monedes d'or
- 12 - Plom
- 13 - Escòria de plom
- 14 - Moneda de metall indeterminat
- 15 - Monedes actuals
- 16 - Escòria indeterminat
- 17 - Moneda de coure
- 18 - Coure
- 19 - Aleacions diverses
- 20 - Combinacions de metalls
- 21

("C") Material lític (1-999)

- 1 - Minerals i pedres indeter.
- 2 - Sílex
- 3 - Granit
- 4 - Variants de granit
- 5 - Arenisca
- 6 - Pedra calcàrea
- 7 - Marbre
- 8 - Alabastre
- 9 - Material volcànic
- 10 - Fòssils
- 11 - Llicorella
- 12 - Còdols
- 13 - Travertí
- 14 - Quars i Feldespat
- 15

("D") Vidre (1 - 999)

- 1 - Tipus indeterminat
- 2 - Escòria
- 3 - Vidre de taula
- 4 - Vidre de magatzem
- 5 - Vidre d'ús funerari
- 6 - Vidre d'ús en la construcció
- 7 - Vidre d'ornamentació
- 8 - Vidre d'ús indeterminat
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13 - Pasta vítre

("E") Matèria orgànica (1 - 999)

- 1 - Material orgànic indeterminat
- 2 - Fusta
- 3 - Os treballat (inclou banya)
- 4 - Ivori
- 5 - Fauna terrestre
- 6 - Fauna, peces dentàries
- 7 - Fauna aquàtica
- 8 - Fauna malacològica
- 9 - Ossos per determinar
- 10 - Clofolla d'ou
- 11 - Caragols
- 12 - Microfauna
- 13 - Pinyols de fruita
- (...)
- 20 - Restes antropològiques
- 21 - Peces dentàries humanes
- 22 - Utilitzat en construcció *
- (...)
- 30 - Carbó
- 31 - Cendres
- 32 - Suro
- 33 -

("F") Materials de Construcció

- 1 - Indeterminats
- 2 - Morters
- 3 - Tovots/Tapials
- 4 - Pintura
- 5 - Estucs
- 6 - Mosaic
- 7 - Opus Signinum
- 8 - Tesseles
- 9 - Impronta (morter)
- 10 - Ceràmica per la construcció
- 11 - Túbuli
- 12 - Paviment divers
- 13 - Autèptics
- 14 - Totxo modern
- 15 - Rajola vidrada
- 16 - Maó
- 17 - Tegula Plana
- 18 - Imbrex
- 19 - teula àrab
- 20 - Tegula circular
- 21 - 1/4 de columna
- 22 - canó /canyeria moderna
- 23 - Suport de tegula mamata
- 24 - Tortuga
- 25 - elements ornamentals con teul posu

("G") Altres materials

- 1 - Plàstic
- 2 - Roba

FORMA

SF Sense Forma

VO Vora

A Agafador

CO Coll

CR Carena

NA Nansa

FO Fons

P Peu

PI Pivot

PS Perfil Sencer

Acabats Superfície (E/I)

- 1 - Ruçòs
 - 2 - Allissat
 - 3 - Espatulat
 - 4 - Brunyit
 - 5 - Engalbat
 - 6 - Arenós
 - 7 - Vidrat
 - 8 - Vernissat
- (...)

Decoració (E/I)

- 1 - Pintada
 - 2 - Incisa (grafitti)
 - 3 - Excisa
 - 4 - A motlle
 - 5 - Aplicada
 - 6 - Pentiana
 - 7 - Impresa
 - 8 - Acanalada
 - 9 - Cordons
 - 10 - Acordonada
 - 11 - Digitada / *quis*
 - 12 - Agollonada
 - 13 - A rodeta
 - 14 - Barbotinada
 - 15 - Vidrada
 - 16 - Mugrons
 - 17 - Estriat
- (...)

Pastes

- | | |
|-----------------------------|--------------------|
| 1 - Desgreixant de quars | 11 - Guix |
| 2 - Desgreixant de mica | 12 - Depurada |
| 3 - Desgreixant d'argila | 13 - Oxidada |
| 4 - Desgreixant de pissarra | 14 - Reduida |
| 5 - Desgreixant de calissa | 15 - Grollera |
| 6 - Desgreixant volcànic | 16 - <i>Reumat</i> |
| 7 - Desgreixant mixt | |
| 8 - Vaquoles | |
| 9 - Bescuit | |
| 10 - mal cuita | |

Codi	Siglat	UE	Total fragments	Número Inventar	Codi	Forma	Tipologia	Cronologia	Ac sup_ext	Ac sup_int	Pastes	Dec_ext	Dec_int	Observacions
P.2	P-2000	100		101	A514	VO	CASSOLA	XVII-XIX	7	7	13			
P.2	P-2000	100		102	A514	VO	CASSOLA	XVII-XIX	7	7	13			
P.2	P-2000	100		103	A514	VO	CASSOLA	XVII-XIX		7	13			
P.2	P-2000	100		104	A516	FO	PLAT	XVII-XIX		7	13		1	
P.2	P.2000	100		105	A516	PS	SAFATA	XVII-XIX	7	7	13		1	
P.2	P.2000	100		106	A514/520	FO	PLAT	XVII-XIX	7	7	13	1	1	
P.2	P.2000	100		107	A516/517	VO	CASSOLA?	XVII-XIX		7	13			
P.2	P.2000	100		108	A518	BR	CANTIR	XVII-XIX	7	7	13			
P.2	P.2000	100		109	A516	A	TAPA?	XVII-XIX	7	7	13			